

За таких умов головним завданням перебудови галузі охорони здоров'я в Україні є реорганізація системи її бюджетного фінансування, яка б дала змогу інтегрувати галузь у фінансові потоки розширеного відтворення, збалансувати поєднання бюджетних і позабюджетних джерел, сприяла залученню коштів із певною децентралізацією фінансів галузі на користь територіальних медичних програм, розширяла права регіонів, місцевих органів влади і трудових колективів у нагромадженні та використанні ресурсів охорони здоров'я.

IV. Висновки

На сьогодні головним завданням державного управління охороною здоров'я України є реорганізація системи бюджетного фінансування галузі, яка б дала змогу: інтегрувати медицину у фінансові потоки розширеного відтворення; збалансувати бюджетні і позабюджетні джерела залучення коштів з певною децентралізацією фінансів галузі на користь територіальних медичних програм; розширити права регіонів, місцевих органів влади і трудових колективів щодо накопичення та використання ресурсів галузі охорони здоров'я.

Література

1. Білинська М.М. Державне управління галузевими стандартами в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні : монографія / М.М. Білинська. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 248 с.
2. Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємства в Україні" від 21.12.2000 р. № 2157-III.

3. Здоров'я населення та діяльність галузі охорони здоров'я України в 1999–2002 роках : статистично-аналітичний довідник / [гол. ред. А.В. Підаєв, відп. ред. М.В. Голубчиков]. – К. : Полімед, 2003. – 252 с.
4. Карамішев Д.В. Фінансування охорони здоров'я : навч. посіб. для слухачів заочної форми навчання за спеціальністю "Державне управління" та спеціальністю "Управління охороною здоров'я" / Д.В. Карамішев, А.С. Немченко, О.С. Вашев. – Х. : Магістр, 2004. – 76 с.
5. Міжгалузева комплексна програма "Здоров'я нації" : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 р. № 4. – К., 2002.
6. Москаленко В.Ф. Підсумки законодавчої діяльності у галузі охорони здоров'я України / В.Ф. Москаленко // Проблеми медичної науки та освіти. – 2002. – № 2. – С. 5–11.
7. Радиш Я. Єдиний медичний простір України – нова парадигма розвитку національної системи охорони здоров'я / Я. Радиш // Державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні : навч. посіб. / [за ред. І.М. Солоненка, Л.І. Жаліло]. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – С. 64–77.
8. Радиш Я. Проблеми державного управління охороною здоров'я в Україні / Я. Радиш, В. Лехан, С. Крюков // Вісник НАДУ. – 2004. – № 2. – С. 182–188.

УДК 323.91

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ

Карлова В.В.

кандидат наук з державного управління, доцент
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ

Annotation

The article analyzes the conceptual approaches to defining the national idea, it turns out the substance and the content of general national idea of modern Ukraine and it justifies its formation problems.

Анотація

У статті проаналізовано концептуальні підходи до визначення національної ідеї, визначено сутність та зміст загальнонаціональної ідеї сучасної України, обґрунтовано проблеми її формування.

Ключові слова

Нація, національна ідея, національна самосвідомість, громадянська нація, етнокультурна нація, національна держава.

I. Вступ

Національно-державне будівництво в сучасній Україні відбувається за умов, коли в суспільстві нечітко визначені політичні, економічні, духовні орієнтири його розвитку. Можна скільки завгодно на найвищих щаблях влади вести розмови про модернізацію, консолідацію, євроінтеграцію, але всі зусилля виявляться марними, якщо управлінські рішення будуть позбавлені ідейного наповнення. Для того, щоб Україна дійсно стала правовою, демократичною, соціально згуртованою європейською державою, потрібна нова доктрина суспільного розвитку, нова цементуюча основа – загальнонаціональна ідея, яка була б здатна об'єднати всі еле-

менти соціуму в єдине ціле і стала б духовним стрижнем суспільства, важливим чинником зміцнення національної самосвідомості, просування державотворчих процесів.

Різні аспекти української національної ідеї досліджуються у працях відомих вітчизняних учених, таких як: В. Бебик, І. Бичок, С. Вовканич, С. Гелей, М. Головатий, В. Горський, Я. Грицак, Я. Дашкевич, В. Жмир, М. Жулинський, О. Забужко, В. Іванишин, Ф. Канак, В. Кафарський, Ф. Кирилюк, А. Колодій, І. Кресіна, В. Лизанчук, В. Лісовий, І. Макаровський, С. Макарчук, В. Медведчук, В. Мороз, Л. Нагорна, В. Ребкало, Ю. Римаренко, М. Розумний, В. Сергійчук, М. Томенко, А. Фартушний, А. Черненко, Л. Шкляр, О. Шморгун та ін.

Віддаючи належне теоретичній і практичній значущості праць зазначених учених, варто зауважити, що у вітчизняній науці малодослідженим аспектом залишається формування національної ідеї у контексті сучасних націєдержавних проблем.

II. Постановка завдання

Мета статті – охарактеризувати сутність, зміст нової моделі національної ідеї в сучасній Україні та проаналізувати проблеми її формування.

III. Результати

Необхідно зазначити, що у науковій літературі немає загальноприйнятого визначення поняття “національна ідея”, існують різні підходи до його розуміння, у межах яких висуваються певні методологічні принципи дослідження, критерії формулювання та умови реалізації зазначеного феномену. Сучасні дослідники розглядають національну ідею з філософського, історичного, культурологічного, політологічного та інших поглядів. Саме цим власне й обумовлюється існування широкого діапазону різноманітних, інколи навіть суперечливих, зазначеного поняття. Так, зокрема, в енциклопедії “Вікіпедія” національна ідея визначається як акумулятор прогресивних національних програм, політичних ідей, гасел, цінностей, рушій національного прогресу, основа національно-визвольних рухів, національної самосуверенізації [6]. На думку Ф. Канака, національна ідея – це спільна мета і довгострокова стратегія розвитку суспільства, ядро, навколо якого інтегрується поліетнічна або моноетнічна спільнота [2, с. 43]. Інший дослідник М. Михальченко визначає цей феномен як основу ідеології розбудови держави, ідею, яка відображає головний національний інтерес і задає розвиткові країни оптимальний напрям в сьогоденні і на майбутнє [3, с. 10]. Відомий український вчений М. Попович стверджує, що національна ідея – це суспільний проект загальнонаціонального масштабу, невід’ємною частиною якого є певне уявлення про об’єктивне

становище нації, її цінності й проблеми, а також про загальнонаціональні цілі та шляхи їх досягнення [4, с. 6]. Національна ідея – це мета, мотивація й оцінка діяльності нації, елемент суспільної свідомості громадян, формула їх поведінки, відповідальність за суспільство та державу, схема розподілу власності, влади та інформації, правила взаємодії громадян, громадянського суспільства та владної і політичної еліти [5, с. 417].

Національну ідею також визначають як: чітко сформульований спільний інтерес абсолютної більшості громадян, який об’єднує їх на шляху до спільної мети; фундаментальну ідею, за допомогою якої досягається єдність дій різних соціальних груп суспільства; інтегративний чинник суспільного життя країни; гласний договір між громадянином і державою про взаємні обов’язки та гарантії, принципи особистого та суспільного життя; багатоаспектне, багатогранне поняття, що акумулює фундаментальні цінності та інтереси, які сприяють об’єднанню всіх чи більшості населення країни незалежно від етнічної приналежності, соціального положення в єдину поліетнічну спільноту.

Виходячи з аналізу наведених тлумачень національної ідеї, можна погодитися з тим, що поняття “національна ідея” означає важливу для суспільства ідею, щодо якої існує згода більшості громадян, або таку, що здатна отримати підтримку більшості громадян, а отже, яка сприяє громадянському єднанню на шляху її втілення в життя.

У контексті окресленої проблеми на особливу увагу заслуговують наукові підходи до визначення національної ідеї, що тісно пов’язані з концептуальним визначенням базового поняття “нація”. Саме від того, які з об’єднувальних цінностей (політичні, економічні, культурні, релігійні, правові) вважаються суттєвими стосовно певної нації, значною мірою залежить сутність і змістовне наповнення національної ідеї. Варто зазначити, що серед відомих теорій нації – політичної, психологічної, культурологічної, історико-економічної, етнічної, провідними вважаються розуміння нації як етнокультурної спільноти – етнічної (етнополітичної) нації та як нації співгромадян – політичної нації.

До політичних націй відноситься, насамперед, американська нація, що утворилася з вихідців зі всього світу – представників різних етносів, рас, які могли об’єднатися у єдину спільноту на основі громадянських цінностей, соціального договору, оскільки історичних і культурних на момент створення США практично не було як таких. Як відомо, процес історичного розвитку автохтонів – індіанців був перерваний інтенсивною колонізацією, у ході якої вони фактично були винищені і тому в силу своєї малочисельності та інших чинників не могли стати дер-

жавоутворювальним етносом. Тому цілком логічним є ґрунтування американської національної ідеї на політичній інтеграції та раціональності, цінностях демократії.

Трактування нації як етнокультурної спільноти походить із Німеччини, яке згодом поширилось на слов'янські народи. В цій країні в добу пізнього Середньовіччя не склалася централізована держава й існувало безліч дрібних німецьких держав, тому при осмисленні змісту поняття “нація” основна увага акцентувалася не стільки на політичних складових, а передусім, культурі, мові, традиціях. Саме ці цінності слугували передумовою та обґрунтуванням об'єднання німецьких земель у єдину державу, наповнювали змістом національну ідею. У XVIII – першій половині XIX ст. не було своєї державності й у слов'ян (за винятком Росії), тому в слов'янських народів поняття “нація” часто ототожнювалося з поняттям “етнос” як культурно-психологічної та природно-біологічної спільноти і слугувало обґрунтуванням для утворення власних національних держав.

Становлення політичних націй у Європі відбувалося у спосіб, коли певна етнічна нація, як найбільш чисельна, корінна спільнота, ставала провідною у національному русі, об'єднуючи навколо себе національні меншини у єдиному політичному самовизначенні. Ця “провідна” етнічна нація (“національна більшість”, “титульна нація”) домагалася, щоб окремі елементи її етнокультури – мова, державні символи тощо – стали основою, яка об'єднує всі етнічні групи в одну політичну спільноту – “політичну націю”. Такими титульними етнічними націями стали: поляки у Польщі, французи у Франції, німці в Німеччині, іспанці в Іспанії. Отже, європейські держави збудували свої громадянські й політичні цінності на культурно-історичному підґрунті. Подібним шляхом має формуватися і політична нація в Україні – навколо титульного українського етносу, який на своїй етнічній території становить переважну більшість від загальної чисельності населення країни.

До здобуття Україною незалежності українська національна ідея мала переважно етнічне забарвлення й обґрунтовувала створення власної держави для титульної, української нації. В цьому плані вона була ефективною формою групової солідарності в умовах боротьби за державність. Після здобуття державної незалежності мобілізаційна здатність етнічної ідеї відчутно зменшилася, оскільки змінилися завдання – потрібно вже не здобувати, а розбудовувати Українську державу. Настав час формулювання нової загальнонаціональної мети, нового змісту національної ідеї, яка б виконала свою інтеграційну роль, з одного боку, в процесі становлення національної самосві-

домості, а з іншого – в самоорганізації політичної нації, і змогла консолідувати суспільство у важких умовах перехідного етапу розвитку держави від радянського тоталітарного режиму до демократії.

Однак, вироблення власної моделі національної самоорганізації виявилось складним завданням для нації, яка довгий час була бездержавною і розділеною. Остаточо це питання не розв'язане і сьогодні внаслідок дії нових ускладнювальних чинників – високого рівня поляризації українського суспільства, амбівалентності ціннісних і різноспрямованості зовнішньополітичних орієнтацій. Крім того, істотно затьмарює картину формування української ідеї в суспільній свідомості ототожнення її чи то з українським радикальним націоналізмом, чи то з національною ідеологією.

Необхідно зазначити, що в українському науковому та експертному середовищі не припиняються дискусії з приводу нової моделі національної ідеї сучасної України. Науковці, політичні діячі, політологи, аналітики сперечаються щодо її змісту, висувують власне бачення її складових, смислів, які вона має нести задля консолідації нації, просування країни вперед, визначення державної мети і стратегії її досягнення.

На наше переконання, в поліетнічній Українській державі національна ідея не може бути ідеєю лише одного титульного етносу. Вона має бути загальнонаціональною ідеєю, спрямованою на об'єднання всіх громадян країни – представників титульного українського етносу та етнічних меншин, які вважають Україну своєю батьківщиною і під час референдуму 1991 р. виявили волю належати до українського народу – в єдину політичну націю. Національна ідея в поліетнічному і полікультурному суспільстві, зазначає М. Попович, може утвердитися лише тоді, коли в ній погоджено інтереси і цінності всіх її етнокультурних складових. Вона виростає з інтересів і цінностей однієї, титульної нації, але на основі передової сучасної культури і загальнолюдських цінностей можливе гармонійне поєднання всіх соціальних, національних і політичних інтересів у такому оптимальному балансі, який був би прийнятний для всіх гуманних національних традицій. Тільки на такому балансі може ґрунтуватися ефективна і приваблива національна ідея. Лише за умови, якщо погоджено майбутнє, можна знайти шляхи до погодження минулого [4, с. 19].

Виходячи із зазначеного, в розробці національної ідеї сучасної України необхідно спиратися на громадянську й етнокультурну концепції нації, оскільки ігнорування будь-якої з них буде мати негативні наслідки для загальної ситуації в національній сфері, у питаннях державного будівництва. Нова

модель національної ідеї, по суті, має бути інтегративною, загальнонаціональною ідеєю, яка базується на ідеї консолідації нації як соціально-етнічного і політичного, а не суто етнічного утворення і виступає як консолідуюча сила у всіх питаннях розбудови держави.

Включення в загальнонаціональну ідею України системи цінностей громадянської нації сприятиме внутрішній безпеці і стабільності суспільства. Формування української політичної нації як нації співгромадян, як міжетнічної спільноти сприятиме мінімізації протиріч, конфліктів інтересів етнічних груп, матиме позитивний вплив на ідентифікацію всіх громадян країни, незалежно від їх етнічної приналежності, зі своєю батьківщиною – Україною. Громадянський патріотизм, високий моральний дух мають стати реальними атрибутами української політичної нації, реальною соціальною і політичною силою. Важливим результатом формування націєтворчого процесу має стати зріле громадянське суспільство.

Українська політична нація за своїм характером не є емігрантською, подібною до тих, що існують в США, Австралії та деяких інших країнах. Нація в Україні має виразні етнічні й історичні корені, які пов'язані з українським титульним етносом, завдяки історичній ініціативі і тривалій політичній боротьбі якого утворилася незалежна Українська держава. Тому загальнонаціональна ідея має виходити із логіки історії, менталітету українського народу, національної культури і спиратися на загальнолюдські цінності. Цей аспект має принципове значення для обґрунтування історичної і культурної спадкоємності української національної ідеї.

Виходячи із зазначеного, в основу загальнонаціональної ідеї сучасної України мають бути закладені такі базові принципи:

1) український етнос є титульним, державоутворювальним етносом, який разом з іншими етносами, що мешкають в Україні і вважають її своєю Батьківщиною, складає єдине нерозривне тіло української політичної нації;

2) поліетнічність і поліконфесійність України, розуміння кожного етносу й кожної конфесії як "співтворців" Української держави;

3) узгодження загальнонаціональних цінностей та інтересів із загальнолюдськими, з одного боку, і з цінностями та інтересами соціальних та етнічних груп суспільства – з іншого;

4) толерантність і взаєморозуміння, діалог культур;

5) громадянський патріотизм.

У контексті окресленої проблеми важливим є розуміння того, що національна ідея має подвійний характер: з одного боку, це певна концентрована базова ідея, а з іншого – в розгорнутому вигляді вона являє собою сукупність ідей, оскільки реально на цю ба-

зову ідею як на стрижень нанизуються духовно-культурні, економічні, соціальні, політичні та інші ідеї. Із цього приводу М. Михальченко зазначає: "Оскільки існують національні інтереси в політичній, економічній, культурній, побутовій сферах, то національна ідея може існувати в складній синтезній формі як національна (державницька) ідеологія і в простих формах – ідея етнічна, зовнішньополітична, культурна і таке ін., які теж є достатньо концептуальними і комплексними" [3, с. 93].

До структури сучасної загальнонаціональної ідеї, насамперед, мають входити компоненти, які забезпечують суверенітет нації, її політичну, культурну незалежність і самобутність, збереження у глобалізованому світі. Суто національними завданнями є збереження і розвиток української культурної спадщини, національної мови, підтримання гуманних національних традицій, обстоювання міжнародних економічних і політичних інтересів нації.

Але є й інші складові – загальнодемократичного, соціального характеру, які водночас набувають специфічно національного формування. Як загальнонаціональна мета, як далека стратегія колективної дії, національна ідея України полягає в досягненні суспільством високого загального добробуту, у якому були б захищені основні права і свободи людини, досягнута соціальна справедливість, індивідуальна ініціатива та особиста відповідальність поєднувалися з принципом солідарності. Визначальною засадою української мрії має сьогодні стати її соціально-економічний зміст – заможне благополуччя всіх громадян України і шляхи його досягнення.

Таким чином, загальнонаціональна ідея сучасної України має усвідомлюватися як синтез ідей державності, патріотизму й солідарності, консолідації поліетнічної і полікультурної нації, формування дієздатного громадянського суспільства. Цементуючою основою національної ідеї мають бути: мирне співіснування, соціальна стабільність, міжнаціональна і міжконфесійна злагода, компроміс і терпимість, протидія регіональному сепаратизму і клановості. У суспільстві мають утвердитися духовні цінності, засновані на загальнолюдських нормах моралі, національних традиціях, які виховують громадянську відповідальність і патріотизм, ідея "Україна – наша спільна Батьківщина, наш спільний дім".

Виходячи із зазначеного, загальнонаціональна ідея сучасної України може бути сформульована як побудова незалежної, демократичної, соціальної, політично стабільної держави, яка ґрунтується на національній єдності, соціальній справедливості, економічному добробуті людей. Національна ідея має виконати ряд завдань, що логічно випливають з її змісту, а саме: визначити місце нації у глобальному світовому прос-

торі, її історичне призначення; обґрунтувати джерела виникнення, її головні ознаки та етнокультурні особливості; окреслити загальну стратегію подальшого розвитку і зрозумілий та привабливий для більшості образ національного майбутнього, де не повинно бути дискримінації за будь-яким показником – політичним, релігійним, етнічним; систематизувати національні цінності та узгодити їх з цінностями окремих етнічних груп та загальнолюдськими в цілому; надати передбачуваності і легітимності діям влади; і, найголовніше, консолідувати націю заради досягнення спільної мети (національного ідеалу) [1, с. 4].

IV. Висновки

Отже, у результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки. Національна ідея являє собою комплекс орієнтацій, цінностей та ідеалів світоглядного характеру, спрямованих на консолідацію народу, стійкий духовно-культурний, соціально-економічний, політичний розвиток суспільства, зміцнення безпеки і незалежності держави.

На сьогодні в Україні немає чітко окресленої національної ідеї, яка б об'єднала всіх громадян незалежно від їх соціальної, політичної, етнічної, релігійної приналежності в єдину спільноту і сприяла цілісності національної самосвідомості у питаннях державотворення. Осмислюючи національну ідею, важливим є пошук балансу поєднання і врахування різних елементів, діалектики та взаємозв'язку національного і соціального, культурного і релігійного аспектів. Розробка та втілення національної ідеї має здійснюватись у тих формах, які відповідають інтересам більшості населення і теперішньому етапу історичного розвитку України. Етноцентристське трактування української ідеї має поступитися місцем загальнонаціональній інтегративній ідеї, яка ґрунтується на

спільності національних цінностей та інтересів, що сприятиме призупиненню дезінтеграції країни, досягненню не проголошеної, а реальної єдності гуманітарного, правового, політичного, соціально-економічного простору, усвідомленню громадянами приналежності до Української держави і української політичної нації.

Незважаючи на значний науковий інтерес до проблеми української національної ідеї на сучасному етапі розвитку суспільства, малодослідженими залишаються ідеологічні і технологічні аспекти її формування, а також можливість втілення у формі інтегративної ідеології.

Література

1. Додонов Р. Пріоритетні напрямки оптимізації національно-державницької самосвідомості в Україні / Р. Додонов, С. Мофа // Політичний менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 3–13.
2. Канак Ф. Національна ідея у її втіленнях / Ф. Канак // Розбудова держави. – 1998. – № 7–8. – С. 40–47.
3. Михальченко М. Національна ідея як регулятивна сила в загальнонаціональному та регіональному масштабах / М. Михальченко // Регіональні версії української національної ідеї: спільне та відмінне : зб. ст. – К. : Світогляд, 2005. – 186 с.
4. Попович М.В. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / М.В. Попович. – К. : Український Центр духовної культури, 2005. – 328 с.
5. Український соціум / [О.С. Власюк, В.С. Крисаченко, М.Т. Степико та ін. ; за ред. В.С. Крисаченка]. – К. : Знання України, 2005. – 792 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wikipedia.org>.

УДК 338.45:330.341.1

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СКЛADOVA ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

Кармінська-Белоброва М.В.

аспірант Харківської державної академії культури

Annotation

Advantages and lacks of application in Ukraine of the simplified system of taxation are analysed in the article. Possibilities of reformation or abolition of the simplified system of taxation are considered in modern terms.

Анотація

У статті проаналізовано переваги та недоліки застосування в Україні спрощеної системи оподаткування. Розглянуто можливості реформування або скасування спрощеної системи оподаткування в сучасних умовах.